

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Козак Ю.Г.

“ ___ ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості (на прикладі ПОП «Вікторія»)»**

Виконавець:

студентка факультету міжнародної економіки

Новицька Катерина Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

старший викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Бурлаченко Дмитро Миколайович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА – 2018

АНОТАЦІЯ

Новицька К.В., «Підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості (на прикладі ПОП «Вікторія»)),
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою
«Міжнародні економічні відносини»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є міжнародна конкурентоспроможність ПОП «Вікторія» та її підвищення. У роботі розглядаються теоретична сутність, особливості, чинники міжнародної конкурентоспроможності підприємства та методи її оцінювання.

Проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність ПОП «Вікторія», здійснено SWOT - аналіз та оцінку впливу міжнародного конкурентного середовища на діяльність підприємства, проаналізовано конкурентоспроможність продукції та підприємства загалом на міжнародній арені.

Запропоновано напрями підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства шляхом розширення експортної діяльності, проведено економічну оцінку ефективності запропонованих заходів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, міжнародна конкурентоспроможність підприємства, експортна діяльність, чинники, ефективність, харчова промисловість, «Вікторія»

ANNOTATION

Novitskaya K.V., « Increasing of international competitiveness of food industry enterprises (on the example of PLE «Victoria ») »,
thesis for Master degree in specialty 292 «International economic relations» under the program
«International economic relations»,
Odessa National Economic University
Odessa, 2018

Thesis consists of three chapters. Object of study is international competitiveness of PLE "Victoria" and its enhancement. Diploma thesis deals with theoretical essence, features, factors of the international competitiveness of the enterprise and methods of its evaluation.

There was carried out an analysis of the foreign-economic activity of PLE "Victoria", the SWOT analysis and the assessment of the impact of the international competitive environment on the activity of the enterprise, analyzed the competitiveness of products and enterprises in general on the international scene..

Thesis offers directions of increase of the international competitiveness of the enterprise by expansion of export activity are offered, the economic estimation of efficiency of the proposed measures is carried out.

Keywords: competitiveness, international competitiveness of the enterprise, export activity, factors, efficiency, food industry, "Victoria"

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУП	4
Розділ 1 Теоретико-методологічні основи міжнародної конкурентоспроможності підприємства.....	7
1.1. Теоретична сутність та особливості міжнародної конкурентоспроможності підприємства.....	7
1.2. Чинники міжнародної конкурентоспроможності підприємства харчової промисловості	13
1.3. Наукові підходи щодо методів оцінювання міжнародної конкурентоспроможності підприємства.....	19
Висновки до розділу 1.....	33
Розділ 2. Аналіз міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія».....	34
2.1. Аналіз експортної діяльності ПОП «Вікторія».....	34
2.2. Аналіз чинників міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія».....	40
2.3. Аналіз міжнародної конкурентоспроможності продукції та загального стану ПОП «Вікторія»	50
Висновки до розділу 2.....	58
Розділ 3. Шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія».....	60
3.1. Розширення експортної діяльності ПОП «Вікторія» як стратегія виходу на нові міжнародні ринки.....	60
3.2. Експортний маркетинг як напрям підвищення міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія»	64
3.3. Економічна оцінка ефективності заходів щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія» та ризику проекту.....	68
Висновки до розділу 3.....	83
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність кваліфікаційної роботи. На даний час український ринок можна характеризувати як ринок, який має досить низький рівень платоспроможності попиту на продукцію, яка пропонується, що призводить до ситуації, коли підприємство ледве підтримує обсяг збуту на досягнутому рівні. Розв'язати цю проблему можна виходячи на міжнародний ринок.

Через жорстку конкурентну боротьбу Україні необхідно шукати шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості і не тільки, формувати у країні потужний інноваційний та науково-технічний потенціал, сприятливе бізнес-середовище, що у майбутньому дасть змогу посісти гідне місце на світових ринках.

У теперішніх умовах питання підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства є досить актуальним. Сучасні умови функціонування ринку мають свої закони, пріоритети та вимоги, серед яких чи не найважливіше місце посідає проблема забезпечення конкурентоспроможності підприємства як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому.

За останні роки питання пошуку і правильного вибору напряму підвищення міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств харчової промисловості є досить важливим, оскільки на ринку конкуренція стає жорсткішою. Це пояснюється наступними факторами: посилення інтенсивного розвитку усіх процесів економічного середовища, зміна чинників впливу зовнішнього середовища в результаті зростання глобалізаційних процесів, підвищення ризику зовнішньоекономічної діяльності.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Головною метою дослідження є аналіз міжнародної конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості на прикладі ПОП «Вікторія» та розробка заходів щодо її підвищення.

Для реалізації поставленої мети передбачено вирішення таких **завдань**:

- розкрити сутність поняття міжнародної конкурентоспроможності підприємства;
- виявити чинники, які впливають на міжнародну конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості;
- проаналізувати методи до оцінювання міжнародної конкурентоспроможності підприємства;
- проаналізувати експортну діяльність ПОП «Вікторія»;
- визначити чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність ПОП «Вікторія»;
- проаналізувати конкурентоспроможність продукції та загального стану ПОП «Вікторія» на міжнародному ринку;
- розробити рекомендації та конкретні заходи щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія».

Об'єктом дослідження є міжнародна конкурентоспроможність ПОП «Вікторія» та її підвищення.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи міжнародної конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі було застосовано такі методи дослідження, як табличний та графічний методи, порівняння і прогнозування, узагальнення, методи математичної статистики та економічного аналізу, кореляційно-регресійний метод.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи було використано такі джерела інформації як навчальні посібники, підручники, монографії, публікації у періодичних виданнях, матеріали звітності ПОП «Вікторія», матеріали науково-практичних конференцій, електронні ресурси. Було проаналізовано наукові праці провідних зарубіжних авторів, таких як Портер, Гібсон, Донеллі, а також таких вітчизняних вчених, як Козак, Сіваченко, Воронкова, Алтухов, Клименко та інших. Інформаційно-довідковою базою є матеріали наукових конференцій, аналітичні та статистичні матеріали ПОП «Вікторія», а також електронні ресурси.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано 2 статті на тему «Шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств харчової промисловості» на студентській науковій конференції «Минуле, сучасне, майбутнє» (2018 р.), обсяг 0,5 авт.арк. та «Питання підвищення міжнародної конкурентної позиції України як чинника розвитку зовнішньоекономічної діяльності» Всеукраїнський форум з проблем міжнародних економічних відносин (в онлайн форматі) «Проблеми розвитку малих відкритих економік» (м. Житомир, 2018 р.), обсяг 0,5 авт.арк. та тези доповіді «Підвищення міжнародної конкурентоспроможності продукції українських підприємств харчової промисловості» на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 2018 р.), обсягом 0,3 авт.арк. та

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі магістра були виконані наступні задачі:

- розкрито сутність поняття міжнародної конкурентоспроможності підприємства;
- виявлено чинники, які впливають на міжнародну конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості;
- проаналізовано методи оцінювання міжнародної конкурентоспроможності підприємства;
- проаналізовано експортну діяльність ПОП «Вікторія»;
- визначено чинники, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність ПОП «Вікторія»;
- проаналізовано конкурентоспроможність продукції та загального стану ПОП «Вікторія» на міжнародному ринку;
- розроблено рекомендації та конкурентні заходи щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія».

У першому розділі кваліфікаційної роботи магістра, враховуючи наукові доробки вчених-економістів, що досліджують проблеми міжнародної конкурентоспроможності підприємства, було визначено, що міжнародну конкурентоспроможність підприємства необхідно розуміти як суперництво, боротьбу за досягнення найкращих результатів, отримання конкурентних переваг шляхом ефективного використання всіх наявних ресурсів, виготовлення та реалізації конкурентоспроможної продукції та отримання прибутку від ведення ефективної господарської діяльності на світовому ринку.

Чинники міжнародної конкурентоспроможності для окремого підприємства, з одного боку, можна поділяти на економічні, управлінські, технологічні, виробничі, маркетингові, кадрові, фінансові, у сфері постачання тощо. З іншого боку усі чинники міжнародної конкурентоспроможності підприємства можна поділити на дві групи: внутрішні; зовнішні.

Існує багато методів оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємства. Серед усіх методів оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств найбільшого поширення у сучасній світовій та вітчизняній практиці набули такі: метод, побудований на основі теорії ефективної конкуренції; методи, що засновані на оцінці конкурентоспроможності продукції підприємства; графічні методи; метод таксономії; матричні методи; оцінка конкурентоспроможності підприємства на базі «4P»; методика оцінки конкурентоспроможності фірми Ж. Ж. Ламбена; методика рейтингової оцінки конкурентоспроможності підприємства.

У другому розділі здійснено аналіз діяльності ПОП «Вікторія». Було з'ясовано, що експорт рибної та овочевої консервації здійснюється у дві країни: Польщу та Молдову. З метою виробництва рибної та овочевої консервації на балансі підприємства зовнішньоекономічної діяльності знаходиться власний машинно-тракторний парк, виробнича лабораторія, котельня, свердловина, водопровід. Підприємство забезпечує відповідність виробничих процесів міжнародним стандартам. Система менеджменту безпеки та якості ПОП «Вікторія» підтверджена сертифікатами за стандартами ISO 9001:2008 та ISO 22000:2005.

Загальний обсяг експорту консервації ПОП «Вікторія» у 2017 році становить 20000 шт. і збільшився у порівнянні з 2016 роком на 5,26%. Якщо порівнювати 2016 та 2017 роки, то можемо прослідкувати наступне: у 2017 році до Молдови було експортовано на 5,88% менше ніж у 2016, а до Польщі, навпаки, на 14,28 % більше.

За кордон найбільше експортуються бички у томатному соусі, їх доля у загальному обсязі постачань складає 27,5%. Зелений горошок та кілька у томатному соусі займають однакову долю, яка складає 22,5%. Найменше всього до Молдови та Польщі експортується фасолі, її відсоток у загальному обсязі складає всього лише 12,5%.

Чистий дохід від реалізації продукції на ПОП «Вікторія» збільшився на 27384 тис. грн. у 2017 році в порівнянні з 2016 роком. Внаслідок збільшення

чистого доходу збільшився і валовий прибуток підприємства, збільшився на 7744 тис. грн. Це збільшення виникло внаслідок збільшення експорту продукції підприємства. Щодо витрат на збут, то вони також збільшилися на 239 грн.

За аналізований період (2016 - 2017 рр.) ПОП «Вікторія» змінило свою фінансову стійкість, на початок 2017 року підприємство характеризувалося абсолютною фінансовою стійкістю, а вже на кінець 2017 року змінило тип фінансової стійкості на нормальний. Тобто на початок року ПОП «Вікторія» власними оборотними коштами покриває всі свої запаси. Тобто на початок 2017 року підприємство зовнішньоекономічної діяльності характеризується тим, що не залежить від зовнішніх кредиторів, відсутністю неплатежів і причин їх виникнення, відсутністю порушень внутрішньої і зовнішньої фінансової дисципліни. Така ситуація зустрічається вкрай рідко. А на кінець 2017 року ПОП «Вікторія» використовує для покриття запасів крім власних обігових коштів також і довгострокові залучені кошти.

Аналіз чинників міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія» було проведено за допомогою SWOT- аналізу та методикою М. Портера. SWOT – аналіз показав сильні та слабкі сторони ПОП «Вікторія», а також можливості та загрози, які існують для нього з боку зовнішнього середовища. Підприємство за допомогою сильних сторін може реалізувати свої можливості та обійти загрози, окрім того можливості допомагають боротися зі слабкими сторонами, зменшуючи їх негативний вплив. Методика М. Портера показала нам, що вплив міжнародного конкурентного середовища на діяльність підприємства на середньому рівні, що є сприятливим.

На зовнішньому ринку ПОП «Вікторія» має таких двох конкурентів: ВАТ «Гродненський консервний завод» (Республіка Білорусь) та АТ «Natur Bravo» (Молдова). Провівши аналіз міжнародної конкурентоспроможності підприємств за допомогою методу експертних оцінок було виявлено, що ПОП «Вікторія» займає перше місце за рахунок таких критеріїв: досвіду на ринку харчової промисловості та цінової категорії.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи магістра для підвищення міжнародної конкурентоспроможності ПОП «Вікторія» було запропоновано наступні заходи: розширення експортної діяльності за рахунок впровадження інноваційної міжнародної товарної стратегії проникнення на ринок Європи (відкриття нового напрямку – виробництво натурального томатного соку); підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності за рахунок використання інструменту експортного маркетингу.

В результаті впровадження заходів впровадження заходів щодо підвищення міжнародної конкурентоспроможності на підприємстві ПОП «Вікторія» прогнозований економічний ефект в 2019 році складе 163426,2 тис. грн. і до 2021 року зросте до 189390,1 тис. грн.

Проведена оцінка ризиків показала, що підприємство не суттєво піддається впливу ризиків, оскільки ймовірність настання ризику 5,23 бали за 10-бальною шкалою. Найвагомий ризик який може вплинути на процес реалізації проекту, це ризик незнання споживачів про нову продукцію і незадоволеність клієнтів від співпраці з компанією. Для мінімізації даного ризику пропонується проведення міжнародної рекламної кампанії та контроль за поставкою неякісної продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства / С.М. Клименко, Т.В. Омеляненко, Д.О. Барабась та ін. – К. : КНЕУ, 2008. – 520 с.
2. Портер М.Е. Конкурентні переваги націй / М. Е. Портер. - Нью-Йорк: Free Press, 1990. - 426 с.
- 3.Ансофф І. Нова корпоративна стратегія: [пер. с англ.] / І. Ансофф, Э. Дж. Макконнел. – СПб. : ПитерКом, 1999. – 416 с.
- 4.Васильківський Д.М., Яременко О.Ф.; конспект лекцій «Конкуренція в міжнародному бізнесі», Хмельницький 2007.- с.680
- 5.Алтухов П.Л. Процесний підхід до забезпечення конкурентоспроможності підприємства / П.Л. Алтухов // Вісник економічної науки України. – 2005. - №2. – С. 3-5.
- 6.Воронкова А.Е. Підтримка конкурентоспроможного потенціалу підприємства / А.Е. Воронкова, В.П. Пономарьов, Г.І. Дібніс. – К.: Техніка, 2000. – 152 с.
- 7.Гетьман О.О. Економічна діагностика: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – Київ: Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
- 8.Гібсон Дж.Л. Організації: поведінка, структура, процеси / Дж. Л. Гібсон, Д.М. Іванцевич, Д.Х. Донеллі ; пер. сангл. – М.: ИНФРА-М, 2000.
- 9.Грицишин Н. Конкурентоспроможність виробничого підприємства / Наталія Грицишин // Галицький економічний вісник. – 2005. - №1. – С. 29-34.
- 10.Денисенко М.П. Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства швейної галузі / М.П. Денисенко, А.П. Гречан, К.О. Шилова // Економіка та держава. – 2005. - №8. – С. 36-38.
- 11.Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: [навчальний посібник] / І.З. Должанський, Т.О. Загорна. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

12.Єрмак А.В. Конкурентоздатність підприємства: сутність поняття (проблематика питання) /А.В. Єрмак // Вісник економічної науки України. – 2005. - №1. – С. 4144.

13.Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: [підручник] / О.Є. Кузьмін, Н.І. Горбаль. – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 304 с.

14.Радєва М.М. Комплексне оцінювання конкурентоспроможності підприємства / М.М. Радєва, П.М. Маслов // Держава та регіони. – 2004. - №3. – С. 176-180.

15.Ринкова економіка: словник/ під гром. ред. Г.Я. Кіпермана. – М.: Республіка, 1993. – 524 с.

16.Тенденції розвитку економіки і формування сучасної системи управління зовнішньоекономічними зв'язками: регіональний аспект [монографія] / Під заг. ред. д.е.н., проф. Крамаренко В.И. – Сімферополь: Культура народів Причорномор'я, 2007. – 263 с.

17.Фатхудинов Р.А. Стратегічний маркетинг / Р.А. Фатхудинов. – М.: ЗАО «Бізнес-школа «Інтел-Сінтез»», 2000. – 640 с.

18.Хамініч С. Методика інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства / Світлана Хамініч // Економіст. – 2006. - №10. – С. 59-61.

19.Черваньов Д.М. Конкурентоздатність та менеджмент підприємств / Д.М. Черваньов, Л. Названова // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць; за заг. ред. проф. Єханурова Ю.І., Шегди А.В. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – Випуск 12. – 419 с.

20.Кузьмін О.Є. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: /Монографія/ О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, О.П. Романко; за заг. ред. д.е.н., проф. Кузьміна О.Є. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. – 180 с.

21.Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств: Кредитно-модульний курс: Навч. посіб. / За ред. І. Ю. Сіваченка, Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової. 3-тє вид. — К.: Центр учбової літератури, 2010. —312 с.

22.Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: Монографія. — Х.: ВД «ИНЖЕК», 2006. — 248 с. Укр./ рос. мова. ISBN 966-392-096-3.

23.Лифиц И.М. Теорія и практика оцінки конкурентоспроможності товарів та послуг. — М.: Юрайт-М, 2001. — 224 с.

24.Бабій О.Н. Визначення і оцінка конкурентоспроможності потенціалу підприємства і його продукції / О.Н. Бабій, Н.А. Бахвалова, А.Л. Сабадирьова // Вісник соціально-економічних досліджень. — Одеса: ОДЕУ, 2007. — Випуск 26. — 416 с.

25.Вівчарин Н. Вибір і оцінка факторів, які впливають на конкурентоспроможність торгово-посередницьких підприємств / Наталія Вівчарин // Галицький економічний вісник. — 2005. — №2 (6). — С. 59-66.

26.Іващенко А.А. Методика оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства / А.А. Іващенко // Економіка підприємства та управління виробництвом. — 2004. — С. 94-97.

27.Качмарик Я. Д. Економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності торговельного підприємства / Я. Д. Качмарик, П. О. Куцик, Р. Л. Лупак, І. Я. Качмарик // Львів : Літературна агенція «Піраміда», 2012. — 208 с.

28.Кротков, А. М. Конкурентоспроможність підприємства: підходи до забезпечення, критерії, методи оцінки [Текст] / А. М. Кротков, Ю. Я. Еленева // Маркетинг в Росії та за кордоном. — 2001. — N 6. — С. 59-69.

29.Грицишин Н. Оцінка конкурентоспроможності підприємства // Вісник Львівського університету. Серія економічна. Вип. 33. — 2004. — С.431–436.

30.Кривешко О.В., Сідун П.В. Чинники формування конкурентоспроможності підприємств та кластерів // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник

Національного університету «Львівська політехніка». – № 720. – Львів, 2014. – С. 180-188.

31. Нефедова О.Г. Конкуренентоспроможність в умовах зовнішніх змін // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – №5.Т.2. – С.212–215.

32. Яцковий Д. В. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства / Д. В. Яцковий // Вісник соціально-економічних досліджень. – ОНЕУ. – 2013. – Вип. 4(51). – С. 183-188.

33. Брижань І. А. Порівняння методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства / І. А. Брижань, В. Я. Чевганова // Технологический аудит и резервы производства. – 2015. – № 4/5(24). – С. 10-15.

34. Янковий О. Г. Конкуренентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / О. Г. Янковий. – Одеса : Атлант, 2013. – 470 с.

35. Довбуш Р.А. Управління конкурентоспроможністю підприємств: підручник / Р.А. Довбуш, А.Л. Зозуля – Х.: Основа, 2013. – 234 с.

36. Дикань В.Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства / В.Л. Дикань, Т.В. Пономарьова // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2015. – Випуск 45. – С. 100-105.

37. Жовновач Р.І. Теоретико-методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств / Р.І. Жовновач. – Кіровоград: КНТУ // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2014. – С. 106-113.

38. Конкуренентоспроможність продукції і підприємства / [Букринський Б.В., Лазварєва Е.В., Агеєва І.Н. и др.]; наук. ред. Букринський Б.В. – Одеса: ИПРЭЭИ НАН України, 2012 – 131 с.

39. Трещов М.М. «Методи оцінювання конкурентоспроможності продукції» [Електронний ресурс] / М.М. Трещов // Економічний простір – 2013 – № 23/1. – С. 118-126. – Режим доступу до журналу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2013_23/1/treshov.pdf

40.Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / С.М. Клименко, О.С. Дубова, Д.О. Барабась [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2012. – 527 с.

41.Колотілін В.М. Економічна діагностика: Навч.-метод. посібник. – Кривий Ріг: КЕІ, КНЕУ, 2015. – 137 с.

42.Дулісова І.Л. Конкурентоспроможність фірми і конкурентоспроможність товару [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://marketing.spb/read/essai/6.htm>.

43.Яцура В. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємств [Електронний ресурс] / Яцура В. В. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua>.

44.Кошельок Г.В. Сучасні підходи щодо оцінювання конкурентоспроможності підприємств /Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств : монографія / за загальною редакцією професора О.Г. Янкового. – Одеса, Атлант, 2017. – 514 с.

45.Нємцов В. Д. Стратегічний менеджмент : підручник / В. Д. Нємцов, Л. Є. Довгань. – К. : УВПК «ЕксОб», 2004. – 560 с.

46.Карпенко Л. М. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства / Л. М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень. – ОНЕУ. – 2013. – № 3(2). – С. 24-31.

47.Кухарук А. Д. Класифікація та аналіз методів оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств / А. Д. Кухарук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2011_1/Kuharuk_111.htm

48.Бондаренко С. М. Оцінка конкурентоспроможності підприємства / С. М. Бондаренко, А. А. Невмержицька // Електронний науковий журнал «Технології та дизайн». – 2014. – № 2 (11). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/td_2014_2_15.pdf.

49.Епіфанов В. А. Конкурентоспроможність підприємства і методи її оцінки / В. А. Епіфанов, Е. С. Орлова // Інновації у галузях народного

господарства як фактор вирішення соціально-економічних проблем сучасності : зб. докладів і матеріалів в Міжнародній науково-практичній конференції (Москва, 3-5 грудня 2015 г.). – М. : Інститут безперервної освіти, 2015. – 384 с.

50. ПОП «Вікторія» - офіційний сайт підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://viktoriya.net.ua/o-nas>

51. Голодняк В., Дорофєєва О., Миронюк Г., Мухаровський М. Системи управління безпечністю харчових продуктів - К.: ДЕРЖСПОЖИВСТАНДАРТ УКРАЇНИ, 2007. – 37 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/view/0/?*=zg6Iw%2BEGcy7qVfzvkgYOVsC%2F9bp7InVybcI6Imh0dHA6Ly9ub3JtYXRpdj51Y296Lm9yZy9fbGQvNC80NDVfRFNUVV9JU09fMjIwMDAtLnBkZiIsInRpdGxIjoiNDQ1X0RTVFVfSVNPXzIyMDAwLS5wZGYiLCJ1aWQiOiIwIiwieXUiOiI1NTU0MTI4NjMxNDk1ODAwMDI0Iiwibm9pZnJhbWUiOnRydWUsInRzIjoxNDk2NTU5MjIxNDcwfQ%3D%3D&lang=uk

52. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.